

С ПОЧИТ КЪМ ПЕТКО СТАЙНОВ – СБОРНИК С КЛАВИРНИ ПИЕСИ ПО ТЕМИ ОТ КОМПОЗИТОРА

ЖАСМИНА СТОЯНЧЕВА⁴⁰

WITH HOMAGE TO PETKO STAYNOV – A COLLECTION OF PIANO PIECES ON THEMES BY THE COMPOSER

JASMINA STOYANCHEVA⁴¹

Резюме: Докладът разглежда връзката „съвременна музика – българска композиторска класика“. Сборникът с клавирни пиеси по теми на Петко Стайнов е свързан с конкурса за пианисти „Vivariano“, който е предназначен за пианисти-непрофесионалисти (основан е от пианистката проф. д-р Даниела Дикова). В изданието са включени специално написани 17 авторски клавирни обработки и пиеси върху теми от симфоничната сюита „Тракийски танци“ от Петко Стайнов. Ще бъде проследено разнообразието в композиционните подходи, като е анализирана пиесата „Ръченица (кратък вариант)“ от Георги Арnaudов. Авторът разгръща композицията си в още един „пълен вариант“, създава „Две леки пиеси по

⁴⁰ Жасмина Стоянчева. Редовен докторант в департамент „Музика“ на Нов български университет, с научен ръководител проф. Елисавета Вълчинова-Чендова, д.н. (e-mail: stoqnchevajasmina@gmail.com)

⁴¹ Jasmina Stoyancheva. Regular PhD student with a scholarship at DS Music at the New Bulgarian University with scientific head Prof. Elisaveta Valchinova-Chendova, DSc (e-mail: stoqnchevajasmina@gmail.com)

теми от „Пайдущко“ и 3 леки пиеси, композирани за 4 ръце по песни от Петко Стайнов. Формулирането на зададената тема и свързаните с нея материали – нотен текст, публикации, статии и други, са част от изследователската работа върху дисертационния ми труд. Той е насочен към интегралното проучване, анализиране и допълване на електронния архив на композитора Петко Стайнов.

Ключови думи: съвременни композитори, Vivapiano, музика за пиано, Георги Арнаудов

Summary: The report examines the relation „modern music – Bulgarian composer classics“. Petko Staynov's piano pieces collection is related to the pianist contest „Vivapiano“, which is intended for non-professional pianists (founded by the pianist prof. Daniela Dikova, PhD). Seventeen authors' piano works and pieces on musical themes from the symphonic suite „Thracian Dance“ by Petko Staynov are included in the edition. The variety of composition-al approaches will be traced, and the piece „Ruchenitsa (full version)“ by Gheorghii Arnaoudov is analyzed. The author presents his composition in another „short version“. He also creates „Two easy pieces on themes from „Paydushko“, and 3 easy pieces, composed for 4 hands on songs by Petko Staynov. The formulation of the topic and the related materials – text, publications, articles, etc. are part of my research work related to my dissertation. It focuses on the integral research, analysis and completion of the electronic archive of the composer Petko Staynov.

Keywords: contemporary composers, Vivapiano, piano music, Gheorghii Arnaoudov

Темата на доклада е част от изследователската работа, свързана с дисертационния ми труд, който е насочен към интегралното проучване, анализиране и допълване на електронния архив на композитора Петко Стайнов⁴². Обектът на настоящата работа е

⁴² Академик Петко Груев Стайнов (1896-1977) е композитор, пианист, дири-

сборникът с клавирна музика, озаглавен „Почит към Петко Стайнов. Клавирна музика от български композитори по теми от Петко Стайнов [Почит към Стайнов 2017].

„Vivariano“ е български клавирен конкурс, предназначен за аудитория от пианисти-непрофесионалисти. Основан от проф. д-р Даниела Дикова⁴³ и инспириран от делото на бележития български клавирен педагог и композитор Андрей Стоянов, конкурсът има за цел да подпомогне развитието на млади даровити любители-пианисти, като насърчи техния изпълнителски път и ги запознае с голяма част от творчеството на световната и националната музикална школа. „Vivariano“ е проект на фондация „Арденца“⁴⁴, но е подкрепян многократно и от фондация „Петко Груев

гент, публицист, обществен деец. Вследствие травма, 11-годишен изгубва зрението си. Изучава музика в Института за слепи хора в София. През 1923 завършва Дрезденската консерватория. Представител е на т.нар. „второ поколение“ български композитори, създател е на жанра „хорова балада“. Автор е на редица симфонични и хорови произведения, между които: симфоничната сюита „Тракийски танци“, симфоничните поеми „Легенда“ и „Тракия“, симфоничната сюита „Приказка“, хоровите балади „Тайната на Струма“, „Урвич“, „Конници“, „Момина жалба“ и др. Петко Стайнов води широка музикалнообществена дейност като председател на Съюза на народните хорове в България и на Дружеството на българските композитори „Съвременна музика“. Избран е за редовен член на БАН през 1941, а от 1948 ръководи новосъздадения Институт за музика с музей към БАН, заемайки тази длъжност до смъртта си – на 25 юни 1977, София [Електронен архив „Петко Груев Стайнов“].

⁴³ Даниела Дикова е изтъкнат български пианист. Завършва класа на проф. Лили Атанасова в Музикалната академия в София и специализира камерна музика и съпровод. През 2014 придобива образователната и научна степен Доктор след защита на дисертацията си „Клавирният акомпанимент като изучавана дисциплина и историческото му развитие в отделни национални школи“. Понастоящем е професор в Националната музикална академия „Панчо Владигеров“ в София. Основател и организатор е на международния конкурс за пианисти-непрофесионалисти „Vivariano“ (София). Председател е на първата частна фондация за камерна музика в България – „Арденца“, съосновател е на трио „Арденца“, организатор е на фестивала „АмБъл“ и на „Ethno Rila music exchange“.

⁴⁴ Фондация „Арденца“ е основана през 2008 г. от Даниела Дикова. Подпомага популяризирането на камерната класическа музика и работи

Стайнов⁴⁵. От момента на създаването си конкурсът установява своята традиция, чествайки всяка година именит български композитор. През 2016 г. е отбелязана 120-годишнината от рождение-то на Петко Стайнов [Дикова 2016].

Подпомогнат от фондация „Арденца“ и фондация „Петко Груев Стайнов“, сборникът „Почит към Стайнов“ е специален брой от поредицата на „Vivariano“ (издаден е през 2017) и включва 17 съвременни авторски клавирни обработки и пиеси върху теми от Петко Стайнов. Цялото съдържание и информация в изданието са двуезични – на български и английски език. Дава се изчерпателна биографична справка за всеки композитор, респ. за реда и произведението/произведенията му, с което/които той присъства в клавирния сборник (вж. приложение 1).

Целта на изданието и предназначението му е както да се отдаде почит към националната композиторска школа, в частност културната фигура на Петко Стайнов, така и да окаже педагогическа помощ на клавирното обучение на пианистите-любители. Това дава на младите ентузиастично изключително ясен обзор върху творчеството на чествания автор.

Ще подчертая, че макар и условно, чрез различни научни и художествени материали се дефинират естетическите критерии, които определят *защо, къде, кога, колко, с какво, според кого и за*

съвместно с действащи композитори за създаването на нови камерни произведения. Участва в редица дейности, насочени към утвърждаване на културното и националното наследство. Сътрудничи с множество международни културно-правни организации, институции и физически лица. Организира конференции, фестивали, конкурси, летни училища, изложби, издава книги, публикации, учредява стипендии, награди и дарения. Освен това подпомага издаването на публикации и книги, свързани с музикалното изкуство.

⁴⁵ Фондация „Петко Груев Стайнов“ е основана през 1998 от роднини и близки сътрудници на композитора с цел популяризирането на творчеството и общественото му дело. С течение на времето тя разширява своите граници, подпомагайки реализирането на ново българско музикално творчество, изпълнителска дейност и музикологични изследвания. Поддържането на електронния архив на композитора Петко Стайнов е неизменна част от дейността на фондацията.

кого даден автор е значим. Те дават основната насока на научноизследователски разработки, които могат по-конкретно да отговорят на въпроси от типа дали композиторският съзнателен личностен и творчески път е строго индивидуален, или е повлиян от определена традиция, културно-философско или нравствено течение, исторически събития и пр. Възможно е дори творецът да бъде основоположник на едно или няколко от горепосочените. Редица примери за такива музикологични изследвания подкрепят горепосочените твърдения [Вълчинова-Чендова 2012]. Композиторът Петко Стайнов отговаря на всички (макар и условни) естетически критерии⁴⁶ за оценка на културноисторическата значимост на даден автор. Той заема достойно място сред едни от най-крупните фигури в българската музикална култура.

Организаторите на конкурса „Vivariano 2016“ са отправили своята покана към едни от изтъкнатите съвременни български композитори, с идеята да се състави разглеждания в доклада сборник с клавирни произведения. В случая с този жест им се предоставя възможността да изразят през своята индивидуална авторска призма почитта си към Петко Стайнов, цитирайки негови мотиви и тематизъм.

Авторите в сборника са подредени методически, спрямо фактурната сложност на клавирните им произведения, обхващаща широк педагогически диапазон – от начинаещи до напреднали ентусиасти-пианисти.

Няма строго зададена жанрова граница, затова присъстват разнообразни по своята същност клавирни творби. Единственото важно съображение е наличието на мотиви и цитати от музикалния тематизъм на Стайнов, без значение от кое негово произведение, жанр или инструментариум са. Това дава известна творческа

⁴⁶ Редица биографични сведения, научни трудове, музикологични изследвания, статии, записи, научни и културни институции, музикалноизпълнителски и музикалнотеоретични сдружения, редакции, библиотеки, музейни експонати, фондации и прочее свидетелстват за неотменното влияние и принос на композитора Петко Стайнов за националната музикална култура и общественост, чието развитие търпи прогрес и до днес благодарение на авторитетни фигури като него.

свобода, въпреки че по ясни причини присъстват музикални цитати с фолклорен характер в неравноделни размери, което налага преодоляването на определена композиционна, клавириотехническа и интерпретационна проблематика.

Сред авторите в сборника са изявени имена като Борислава Танева⁴⁷, Георги Арnaudов⁴⁸, Константин Илиевски⁴⁹, Йордан Гошев⁵⁰ и др. Техните индивидуални творчески решения са обединени от избора на сходен тематизъм, а именно, известната 4-частна симфонична сюита на Стайнов – „Тракийски танци“⁵¹. Всеки един от тези композитори предлага разнообразни клавириотехнически и композиционни форми на основата на поне една от 4-те части на тази симфонична сюита. Тя обаче не е единствен източник на мотиви или тематизъм – голяма част от разглежданите автори представят повече от една творба, вдъхновена и от други произведения на Петко Стайнов.

Въпреки това, голяма част от композиционните решения на

⁴⁷ Борислава Танева (1965) – пианист, композитор и педагог, завършила в НМА „Проф. Панчо Владигеров“ с пиано при проф. Джулия и Константин Ганеви, а композиция при проф. Парашкев Хаджиев. Лауреат на национални и международни конкурси по пиано, камерна музика и композиция. Професор, д-р в НМА.

⁴⁸ Георги Арnaudов (1957) – композитор и музикален теоретик, завършил НМА „Проф. Панчо Владигеров“. Автор на камерна, симфонична, театрална и филмова музика. Носител на престижни международни награди. Доцент, д-р в НБУ.

⁴⁹ Константин Илиевски (1979) – пианист, диригент и композитор, получил образованието си в Братислава и Виена. Автор на солови, камерни и симфонични творби.

⁵⁰ Йордан Гошев (1960) – пианист и композитор, музикален теоретик и педагог, завършил в НМА „Проф. Панчо Владигеров“ с пиано при проф. Атанас Куртев и композиция при проф. Александър Танев. Автор на симфонична, камерна, вокална и театрална музика. Носител на редица награди от национални и международни конкурси по композиция. Професор, доктор на науките в ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград.

⁵¹ „Тракийски танци“ е първото симфонично произведение на Петко Стайнов след завършването му на Дрезденската консерватория. Състои се от четири части: I „Пайдущко“, II „Мечкарски танц“, III „Хоро“ и IV „Ръченица“.

авторите са съсредоточени именно върху сюитата: Борислава Танева и Георги Арнаудов се опират върху теми от „Ръченица“, Константин Илиевски – върху мотиви от „Хоро“, а Йордан Гошев – върху „Мечкарски танц“. Сред авторското разнообразие преобладават множество пиеси, танцувални, песенни и прелюдийни жанрове.

Ще се ограничи в музикалния анализ само на „Ръченица (пълен вариант)“ от Георги Арнаудов. Преди това, без промяна на фактурната сложност, авторът представя композицията си в още един „кратък вариант“, предлагащ на младите любители-пианисти по-скоро елегантно съкращение, отколкото методическо натрупване на клавирно-технически възможности. Важно е да се отбележи, че селекцията на композитора не се спира само върху IV част („Ръченица“) от симфоничната сюита на Стайнов, а също така представя умело и още няколко свои произведения, написани по теми от I част („Пайдушко“), които озаглавява „Две леки пиеси по теми от *Пайдушко*“. Освен това, в сборника присъстват още 3 леки пиеси от творческия букет на Георги Арнаудов, композирани за 4 ръце по песни от Петко Стайнов.

„Ръченица (пълен вариант)“ е своеобразен аранжирмент или опростена клавирна транскрипция на IV част от сюитата на Стайнов. Музикалната форма е сложна 3-делна, репризна, контрастна, от развиващ тип (A-B-A¹-Coda) – вж. музикалния анализ на оригиналната творба (*приложение 2*).

Сравнявайки произведението на Георги Арнаудов с оригиналната партитура на Петко Стайнов, се открояват внесени изменения предимно в музикалната форма и фактурата: незначителни съкращения на повтарящи се тактове, промени в темпото, цялостно фактурно опростяване. Липсва повторението на 16-те такта (от такт 77 до такт 92), които би трябвало да бъдат между 92-ри и 93-ти такт в разглеждания аранжирмент. Не е отбелязана промяната в темпото (*Vivace*) между тактове 93 и 108 (такт 111 – 126 в оригинала). Това не би оказало съществено влияние върху тълкуването на формата, докато отсъствието на повторения на 203-ти – 206-и такт и 207-и – 210-и такт изменят облика на кодата. Променяйки

дължината на съответните полуизречения, периодите се видоизменят и така от проста 3-делна безрепризна форма (a-b-c-codetta по оригинал), заключителната кода протича в проста 2-делна безрепризна форма (a-b).

Съответните промени не влияят върху общата драматургия и не оставят впечатления, различни от тези, които би създала и оригиналната творба. За сметка на педагогическата цел, заложена в разглеждания сборник, аранжираният спестява пъстротата от множество клавирноизразни средства заради изпълнителите пианисти-любители. Фактурното опростяване набляга върху изявата на главните тематични центрове и музикални линии. По този начин клавирната транскрипция-аранжирмент дава достатъчен обзор върху основните процеси, протичащи в „Ръченица“ от сюитата „Тракийски танци“ на Петко Стайнов.

Педагогическият принос на сборника се съдържа преди всичко в методически подредените произведения, във всяко от които се набляга върху различна клавирнотехническа проблематика. От първия „Малък валс“ на Марио Ангелов – до финалното за изданието произведение на Артин Потурлян „Христос Воскресе!“, в нотния текст поетапно е заложено усвояването на целия основен набор от пианистични изразни средства. В сборника присъстват разнообразие от клавирни похвати, целящи методическото усвояване на проблематика, свързана с: артикулация (диатоника, хроматика, многоглас); педализация; основни щрихи; динамически амплитуди; украшения и мелизми; метроритмични построения (полиритмика, комплементарност, сменящи се равноделни и неравноделни размери и пр.); темпа и темпови отклонения; теситура; фактура (хомофонична, полифонична, хетерофонична); ансамблово свирене (на 4 ръце) и др.

Освен клавирнотехническо развитие, в приоритетите на сборника са заложили запознаване на участниците с българската музикална култура и международното ѝ популяризиране. Транскрибирането и аранжирането на вокални, солови, камерни и симфонични образци допринася за цялостния обзор върху националната музикална традиция.

Тясната връзка между автор, изпълнител, реципиент и публицист дава база за постигането на интегрално представяне на голям дял от културно-националната ни традиция в нейните основни аспекти. От друга страна, изявява важната роля на твореца, разгърнатата като неизменна част от процесите на този механизъм – инспириращ естетически идеал и обект на задълбочени културно-философски изследвания.

РЕФЕРЕНТНИ ИЗТОЧНИЦИ

Библиография

ВЪЛЧИНОВА-ЧЕНДОВА, Елисавета, 2012. *Архивът на Петко Стайнов. Непознати страници*. София: Фондация „Петко Груев Стайнов“. ISBN 978-954-92466-2-9. [VALCHINOVA-CHENDOVA, Elisaveta, 2012. *Arhivat na Petko Staynov. Nepoznati stranitsi*. Sofia: Fondatsia „Petko Gruev Staynov“. ISBN 978-954-92466-2-9.]

Почит към Стайнов: Клавирна музика от български композитори по теми от Петко Стайнов, 2017. София: Фондация „Арденца“, Фондация „Петко Груев Стайнов“. [*Pochit kam Staynov: Klavirna muzika ot balgarski kompozitori po temi ot Petko Stainov*, 2017. Sofia: Fondatsia „Petko Gruev Staynov“, Fondatsia „Ardenza“.]

Интернет публикации

ДИКОВА, Даниела, 2016. Пето издание на конкурса Vivapiano за пианисти-непрофесионалисти. *Българско национално радио* [онлайн] [прегледан 12 март 2018] Достъпен на: <http://bnr.bg/post/100654218/peto-izdanie-na-konkursa-vivapiano-za-pianisti-neprofesionalisti> [DIKOVA, Daniela, 2016. Peto izdanie na konkursa Vivapiano za pianisti-neprofesionalisti. *Balgarsko natsionalno radio* [online] [viewed 12 March 2018] Available on: <http://bnr.bg/post/100654218/peto-izdanie-na-konkursa-vivapiano-za-pianisti-neprofesionalisti>

Фондация „Петко Груев Стайнов“ [онлайн] [прегледан 12 март 2018] Достъпен на: <http://www.staynov.org/> [Fondatsia „Petko Gruev Staynov“ [online] [viewed 12 March 2018] Available on: <http://www.staynov.org/>

Електронен архив на композитора Петко Груев Стайнов. *Фондация „Петко Груев Стайнов“* [онлайн] [прегледан 12 март 2018] Достъпен на: <http://arc.staynov.net/> [Elektronen arhiv na kompozitora Petko Gruev Staynov. *Fondatsia „Petko Gruev Staynov“* [online] [viewed 12 March 2018] Available on: <http://arc.staynov.net/>

Приложение № 1 [Application № 1]

СЪДЪРЖАНИЕ / CONTENTS

Въвеждащи думи / Introductory Remarks	c. / p. 5
За Петко Стайнов / About Petko Staynov	c. / p. 6
За композиторите / About the Composers	c. / p. 10
МАРИО АНГЕЛОВ / MARIO ANGELOV	
1. Малък валс с г-н Стайнов Little waltz with Mr. Staynov	c. / p. 16
ЙОРДАН ГОШЕВ / YORDAN GOSHEV	
2. Шест вариации за пиано по тема от П. Стайнов Six variations for piano on a theme of P. Staynov	c. / p. 17
3. Мечкарски танц Bear warder's dance	c. / p. 22
БОРИСЛАВА ТАНЕВА / BORISLAVA TANEVA	
4. Ръченица, за две пиана Ruchenitsa, for two pianos	c. / p. 25
ГЕОРГИ АРНАУДОВ / GEORGE ARNAUDOV	
5. Две леки пиеси по теми от „Пайдущко“, из „Тракийски танци“ Two easy pieces on themes from „Paydushko“, from „Thracian dances“	c. / p. 33
6. Ръченица, из „Тракийски танци“ Ruchenitsa, from „Thracian dances“	c. / p. 35
7. Ръченица, из „Тракийски танци“ Ruchenitsa, from „Thracian dances“	c. / p. 42
8. Три леки пиеси по песни на П. Стайнов, за четири ръце Three easy pieces on songs of P. Staynov, for four hands	
8.1 Поточе / The little brook	c. / p. 51
8.2 Планинска вечер / Evening in the mountains	c. / p. 53
8.3 Пролет / Spring	c. / p. 55

ЦЕНКО МИНКИН / TSENKO MINKIN

Две клавирни пиеси в памет на П. Стайнов

Two piano pieces in memory of P. Staynov

9. Песен / Song c. / p. 59

10. Ръченица / Ruchenitsa c. / p. 62

КИРИЛ ИЛИЕВСКИ / KIRIL ILIEVSKI

11. По „Тръгнала е Лиляна“ – китка от народни песни
за смесен хор

On „Lilyana has departed“ – medley of folk songs
for mixed choir

11.1 Тръгнала мома Лиляна / Lilyana has departed c. / p. 68

11.2 Зарекох се, мамо / I promised myself to a maiden c. / p. 69

11.3 Плачи, въздишай / Weep, sigh c. / p. 71

11.4 Снощна вода пила /
She drank last night's enchanted water c. / p. 72

11.5 Пустни сливенски ергени /
Flirting with the lads from Sliven c. / p. 73

БОЖИДАР АБРАШЕВ – син / BOZHIDAR ABRASHEV Jr.

12. Вариации за пиано по тема от П. Стайнов c. / p. 75

Variations for piano on a theme of P. Staynov

КОНСТАНТИН ИЛИЕВСКИ / KONSTANTIN ILIEVSKI

13. Обърнат прелюд по мотиви на „Хоро“ от П. Стайнов c. / p. 98

Inverted prelude on themes from „Horo“ by P. Staynov

АРТИН ПОТУРЛЯН / ARTIN POTOURLYAN

14. Израсла е трепетлика (Коледарско хоро) c. / p. 106

The aspen three has grown (Christmas dance)

15. Безкраен полиметричен диалог. Комитас – П. Стайнов c. / p. 108

Endless polymetric dialogue. Komitas – P. Staynov

16. Тракийски силуети c. / p. 111

Thracian silhouettes

17. Христос Воскресе!, за две пиана c. / p. 119

Christ is risen!, for two pianos

Приложение № 2. Петко Стайнов – „Ръченица“
[Application № 2. Petko Staynov – „Ruchenitsa“]

